

OB USMRTITVI V PLINSKI CELICI CARYLA CHESSMANA

DOGODEK, KI JE RAZBURIL SVETOVNO JAVNOST

Stalin, Hitler in Mussolini - V koliko zanima stvar Slovence

Dne 2. maja je bil v plinski celici kaznilnice v San Quentinu, mestu Združenih držav, usmrčen po vsem svetu znani zločinec in pisatelj Caryl Chessman. Mož je bil na smrt obsojen že leta 1948 zavoljo dejanj, ki nimajo prav nič opraviti niti s politiko niti s kako ideologijo, temveč spadajo v redne zločinske zadeve, kot se pojavljajo v življenju vseh držav, ne da bi se zaradi njih javnost kdovekako vznemirjala.

V našem primeru je pa stvar drugačna: proti izvršitvi smrtne kazni nad Chessmanom je nastopilo mednarodno časopisje od vatikanskega Osservatora Romana do skrajno marksističnega, v Londonu in drugih mestih so v prilog Chessmana bile ulične demonstracije, ki so se raztegnile celo v južnoameriške dežele in močno škodovalle ugledu Združenih držav. Za stvar se je moral zanimati sam predsednik Eisenhower.

OSEBA, ZA KATERO JE SLO

Chessmanova zadeva je zadobila izrazito političen značaj. Da bodo naši bralci stvar, o kateri razpravlja zdaj ves svet, razumeli, jim moramo dati nekaj pojasnil.

Chessman je bil na smrt obsojen, ker je zagrešil številne zločine: kradel je in z orožjem v roki ropal; s silo je napadel osebe in jih odvedel, kamor se mu je zdelo, posiljeval dekleta in z njimi tako kruto ravnal in jih mučil, da je ena izmed njih, 17-letna Mary Shaw, od tega zblaznela ter se še danes nahaja v norišnici. Pričevanja raznih deklet, kako neusmiljeno se je znašal nad njihovimi telesi, so najbolj vplivala na porotnike, da so Chessmana obsodili na smrt.

Če bi ga bili leta 1948 takoj usmrtili, bi zelo mnogi ljudje rekli, da je bila kazenska stroga, a zaslužena in danes bi nihče ne govoril o Chessmanu.

DVANAJST LET ČAKANJA

Današnja nevolja po vsem svetu je nastala le zastran tega, ker je od obsodbe minulo že skoro 12 let in je mož ves ta čas gledal tako rekoč neprestano iz obličja v obličje smrti. Osemkrat so ga pripeljali že v predsobo plinske celice, da ga usmrte, a zatem preložili izvršitev kazni.

»Koliko neusmiljena krutost v napredni in demokratični Ameriki!« so se ljudje zgražali. Ali ni 12 let ječe in tolikratno čakanje na pragu plinske celice dovoljna kazenska tudi za najtežji zločin? Tako je na priliko pisal Osservatore Romano ter zahteval, naj se Caryl Chessman pomilosti.

Zahteva se je zdela tembolj upravičena, ker se je bil Chessman medtem globoko spremenil. V svojem obupnem boju proti smrti je preučil vse mogoče zakone in odkril v sebi izredne darove resničnega odvetnika. S spretnimi pravnimi domisleki je brez prestanka odkrival v kazenskem postopniku sredstva, ki so prisilila sodnike, da nadaljujejo preiskavo ter odlagajo izvršitev smrtne kazni.

Chessmanova izobrazba je rasla in se poglabljala, postal je pisatelj, saj je izdal več knjig, s katerimi si je zaslužil na milijone lir. Njegova dela, prevedena tudi v tuje jezike, so brale velike množice po Ameriki in drugod. Chessman se je v očeh občinstva spremenil iz zločinca v izobraženca in umetnika.

ZA UGLED AMERIŠKE KULTURE

Da se takega moža po 12 letih stroge ječe niso hoteli usmiliti, je dokaz, kako je ameriška omika kljub izrednemu tehničnemu napredku v svojem bistvu surova in nečloveška. Njena krutost ji jemlje pravico, da bi se danes ponujala tujim narodom kot vzor demokracije in svobodoljubnosti.

Zakon je najvišja vrednota

Da je Chessman končal svoje dni v plinski celici, je vsekakor kruto, toda tako predpisuje zakon, ki velja po ameriški miselnosti za vse enako. Če so zakoni dobri ali niso, o tem ne sme odločati sodnik, zakaj on je samo poklican, da ga **vestno izvršuje**. Dokler ga parlament ne spremeni, je zakon najvišja vrednota, ki mora urejati življenje v državi.

Najhujša nesreča, ki lahko zadene narod, je, da zavlada v njem brezzakonje, ali da se zakon uporablja za nekatere državljane tako, za druge drugače, kakor se pač zdi trenutnim oblastnikom. Tudi ta poteza nikakor ni v nečast Amerike, temveč je edina podlaga urejenega in pravičnega stanja v družbi, čeprav je morda smrtna kazenska kot taka neutemeljena.

To je vse res, zlasti če pomislimo, kako so se v deželah onkraj železne zaves in tudi v zapadni Evropi zadnja desetletja brezvestno in nečloveško teptali vsi zakoni, samo da politični triningi lahko preganjajo, mučijo in uničujejo svoje idejne nasprotnike.

KAJ VSE SMO DOZIVELI

Stalin je z enim samim migom pošiljal v smrt tisoče in tisoče nedolžnih ljudi le

Nasprotnikom smrtne kazni se lahko upravičeno zdi, da je Kalifornija in z njo Amerika nazadnjaška, ker ni še te kazni odpravila, kot so storile druge napredne dežele. Kristjan lahko reče: »Človek je dobil življenje od Stvarnika in družba nima pravice mu ga vzeti. Hudodelcu sme le vzeti svobodo, da ne škoduje bližnjemu, sicer pa naj zločinca skuša vzgojiti, da spozna svojo krivdo in postane spet dober človek«.

Da se je Chessman ljudem smilil, je naravno in nam se je tudi. Njegova usoda ima pa še drugo plat, ki govori v prid Amerike. Njena zakonodaja je tako širokosrčna, da daje najhujšemu zločincu skrajna sredstva obrambe. Samo tej človekoljubni potezi ameriške omike se je imel Chessman zahvaliti, da se je z najrazličnejšimi ugovori mogel kljub obsodbi še braniti in si za 12 let podaljšati življenje.

Šele ko so proučili do potankosti vse njegove proteste ter se prepričali, da res ne drže in da je Chessman prav gotovo kriv, so izvršili nad njim kazen. Ta okolnost nikakor ni v sramoto Združenim državam.

Da je Chessman končal svoje dni v plinski celici, je vsekakor kruto, toda tako predpisuje zakon, ki velja po ameriški miselnosti za vse enako. Če so zakoni dobri ali niso, o tem ne sme odločati sodnik, zakaj on je samo poklican, da ga **vestno izvršuje**. Dokler ga parlament ne spremeni, je zakon najvišja vrednota, ki mora urejati življenje v državi.

In kaj naj rečemo o Mussoliniju in njegovem ravnanju z našim narodom? Proti vsem pravnim izročilom kulturne Italije in Evrope je gнал naše ljudi v konfinacije le zato, ker niso bili Italijani. V taborišču na Raabu in drugod so tisoči Slovencev umirali od lakote, v Julijski krajini je na slovenski zemlji naseljeval tujce, naše ljudi je metal iz služb, med nami skratka ni skoro družine, ki bi še danes ne čutila posledic njegovega divjanja.

Značilno je, da tedaj niso zavoljo teh krivic nikjer v svetu izbruhnile demonstracije kot danes zaradi Chessmana in mnogi gospodje, ki so zdaj zelo glasni in človekoljubni, so bili tedaj tihi kot grob, čeprav mi nismo bili nobeni roparji in ta-

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 8. maja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7. dni v Trstu; 17.00 »Meščani iz Pontarcyja«, igra v 5. dej. (Victorien Sardou - Martin Jevnikar). Igrajo člani RO; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Sodobni švedski liriki« (Franc Jeza); 22.10 Koncert Kvarteta Radia Trst - Glazunov: Preludij in Fuga, Turina: Tonerova molitev.

Ponedeljek, 9. maja, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše: »Zaroka dečkov na Rdeči obali«, mladinska zgodba (Aleksander Marodič). Igrajo člani RO; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Giacomo Puccini: »Manon Lescaut«, opera v 4 dej. Orkester in zbor Akademije Sv. Cecilije v Rimu vodi Francesco Molinari-Pradelli. Približno ob 21.05: »Opera, avtor in njegova doba«. Približno ob 21.50: »Mala literarna oddaja«.

Torek, 10. maja, ob: 18.00 Radijska univerza - Tone Penko: Strupi, mamila in nasladi - Alkohol in njihovi najbližji sorodniki; 19.00 Šola in vzgoja - Franc Strmčnik: »Kazen v družini«; 21.00 Ilustrirano predavanje - Mirko Javornik: Tuje jadro na obzorju - »Kratka kronika nekaj dolgih tisočletij«; 22.00 Umetnost in življenje - Mario Kalin: »Lutke in lutkovna gledališča«; 22.15 Samospevi dveh tržaških skladateljev: Vasilija Mirka in Mihaela Rožanca.

Sreda, 11. maja, ob: 18.00 Z začarane police - Edvard Martinuzzi: »Miha in Jaka«; 18.30 Slovenske vokalne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 21.00 »Rdeči naslanjač«, igra v 3. dej. (Alfredo Vanni - Mirko Javornik). Igrajo člani RO, nato Jugoslovanske ritmične popevke.

Četrtek, 12. maja, ob: 18.00 Radijska univerza - Franc Orožen: Življenje Babiloncev in Asircev - Vera in bogovi; 18.10 Koncert sopranistke Renate Heredieue, pri klavirju Giorgio Favaretto; 18.35 Slovenska zborovska glasba; 19.00 Širimo obzorja - Saša Rudolf: Odkrili smo prvine: »Ogenj za zabavo in korist«; 21.00 Obletnica tedna - Boris Mihačič: »Theodor Herzl, oče modernega sionizma, ob 100-letnici rojstva«. Približno ob 21.50: Iz sodobne književnosti: Mira Mihelič in njen roman »Hiša večera« (Martin Jevnikar).

Petek, 13. maja, ob: 18.00 Bližnja in daljna smučišča - Rafko Dolhar: Visokogorski smuk; 18.10 Simfonični koncert orkestra ljubljanske RTV, ki ga vodi Uroš Prevorsek s sodelovanjem violinista Roka Klopčiča - Janez Krstnik Novak: »Figaro«, glasba za Linhartovo veseloigro »Veseli dan ali Matiček se ženik« za soliste in orkester; Lucijan Marija Škerjanc: Romantični intermezzo; Sedem dekadonskih fragmentov; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika - Jurij Slama: »Demografija v preteklosti«; 22.15 Koncert pianista Pavla Šivica - Martinu: Preludij, Polka, Etuda; Kabelac: Pet skladb.

Sobota, 14. maja, ob: 13.30 Dobrodošle - plošče prvič v oddaji; 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija - Vice, 25. spev, pripravi Boris Tomažič, prevod Alojzij Gradnik; 18.00 Radijska univerza - Miran Pavlin: Kemija razkriva zlorabe živil - Konservirane ribe; 18.10 Vokalni kvintet »Vatroslav Lisinski«; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Zbor Slovenske Filharmonije; 21.00 »Ob četrti na enajst«, dramatisirana zgodba (Saša Martelanc). Igrajo člani RO.

ISLAMABAD

Pred nekaj tedni so v Braziliji slovesno odprli novo prestolnico kar sredi pragozda. Temu zgledu je zdaj sledila tudi vlada v muslimanski indijski republiki Pakistanu. Glavno mesto Pakistana je danes Karači ob obali Arabskega morja. Vlada je pa sklenila, da bo zgradila novo prestolnico 1200 kilometrov daleč na severu blizu Kašmirja. Novo mesto, ki se bo imenovalo Islamabad, bo zrastle tako rekoč iz nič. Prav tam je stalo že ob času Aleksandra Velikega v 3. stoletju pred Kristusom veliko mesto Taksila, ki je bilo do srednjega veka kulturno in versko središče budižma.

Janez XXIII. in koroški Slovenci

Skupina slovenskih romarjev iz južne Koroške je po veliki noči obiskala Rim, kjer je bila obenem z velikim številom vernikov drugih narodnosti sprejeta od papeža v cerkvi sv. Petra. Janez XXIII. se je dvakrat spomnil naših koroških bratov. Po vatican-skem dostojanstveniku, ki je prevajal, jim je sporočil, da »še posebno pozdravlja slovenske romarje iz Krške škofije in jih vzpodbuja k vztrajni vernosti«.

Dogodek je vzbudil pozornost med prisotnimi Angleži, Francozi, Nemci in drugimi udeleženci, od katerih nekateri niso še nikoli prej slišali o koroških Slovencih. Na vse

je naredila lep vtis zlasti ubrana in pristrčna slovenska pesem. Mnogi so se zanimali, kako se godi našim bratom v Avstriji.

MONSIGNOR JOSIP KADRAS

Najbolje bi na vprašanje lahko odgovoril celovski gen. vikar dr. Kadras, o katerem vsa slovenska in jugoslovanska javnost ve, da je glavni navdihovalec sedanje protislovenske cerkvene politike na Koroškem. On nosi glavno odgovornost za nedavno sramotno odredbo celovške škofije, s katero je v mešanih krajih zapovedano slovenskim učencem, da se morajo učiti tudi nemškega verouka, češ da bodo tako lažje sledili službi božji v farah, kjer žive tudi Nemci.

Učenec jezika soseda velja pa le za slovenske učence in ne tudi za nemške, ki bivajo v mešanih krajih. Verouk se tako po krivdi celovške škofije dejansko spreminja v sredstvo ponemčevanja. Te težke krivice, ki se mora čimprej popraviti, pa dr. Kadras ni mogel pojasniti, niti braniti, ker ga ni bilo v Rimu.

SAHOVSKI TALENT

V Londonu so se prejšnji teden zbrali na šahovske tekme mojstri iz različnih dežel. Največjo pozornost vzbuja 34-letni Dragan Janošević iz Jugoslavije. Fant ima tak spomin, da igra hkratu proti osmim igralcem. Toda to še ni vse; jugoslovanski tekmovallec sploh ne vidi šahovnic, ampak narekuje od daleč vse poteze. Zapomniti si mora vsako potezo osmih nasprotnikov in v duhu določevati svoje.

FAŠISTIČNI PRETEPACI

Nennijeva poslanca Lizzadri in Busoni sta že vdrugič vložila na notranjega ministra vprašanje, kaj misli ukreniti zoper novo »skvadrastično« ali pretepaško organizacijo »milizio romano«, ki je že močno razširjena. Policija odgovarja, da gre le za skupino mladeničev, kateri se v predmetnih Rima tu pa tam spopadejo s pripadniki levičarskih struj in strank.

Dogodek, ki je razburil svetovno javnost

(Nadaljevanje s 1. strani)

tovi, temveč je bila vsa naša krivda le v tem, da sploh živimo.

In kje so bili protesti tedaj, ko je Mussolini pošiljal v smrt Gortana, naše nedolžne bazoviške in openske mučenike?

Kljub temu pa je ogorčenje zavoljo Chessmanove usmrtitve ugoden znak. Svetovno ljudsko mnenje se je končno nasitilo kakršnega koli nasilja ter zahteva človeško ravnanje ravnatoko s poedinci kot z narodi, pa naj bodo te ali one barve, tega ali onega jezika. Ko bo ta duh naše dobe v vsem zmagal, bo tudi zatiranju narodnih manjšin konec! V tem je sama po sebi nevažna Chessmanova zadeva politično pomembna tudi za nas Slovence.

Francoski katolicizem

Te dni so v Parizu praznovali 10-letnico francoske Delavske Kat. Akcije. Slovesnosti je prisostvoval tudi pariški nadškof kardinal Feltin in se udeležil živahne razprave, ki je vzbudila pozornost po pogumni kritiki, značilni za francoski katolicizem.

Predsednik vsedržavne Delavske Kat. Akcije Maurice Montallair je tožil, kako so pod pokojnim Pijem XII. prihajala iz Rima večkrat navodila, ki so oteževala delo med proletariatom. Škodljiva je bila po njegovem posebno prepoved delavcev - duhovnikov: »bila je in ostane«, je dejal, »vzrok bolečine za Delavsko Katoliško Akcijo. Mi smo namreč edina vez med Cerkvijo in svetom delavstva«.

Dejanja in ne besede

Kardinal Feltin pritožbam ni ugovarjal, pač pa je v svojem govoru priznal, kako težko je dandanašnji pridobiti za krščanstvo zgolj posvetno misleče delavce. »Bodite« je naglasil, »s svojim osebnim življenjem nekaj podaljšek Cerkve v svojem okolju in ne pozabite pri tem na zakon ljubezni«.

Ob zaključku je neki duhovnik rekel, da »le resnica lahko služi Cerkvi« in da ona »bolj potrebuje pričevalcev kot zagovornikov«, to se pravi več dejanj kot besedi.

Svobodoljubnost, odkritost in strpnost, s katerimi so se francoski katoličani v prisotnosti cerkvenih dostojanstvenikov izražali, je vzbudilo spoštovanje tudi pri nasprotnikih. Iz tega vidimo visoko moralno stopnjo francoskega katolicizma, pred katerim je naš tržaški s svojo It. Kat. Akcijo, kot zlasti Slovenci doživljamo, naravnost beden izrodek.

Nova italijanska vlada

Tambroniju je uspelo sestaviti vlado. Po zaupnici, katero je že dosegel od poslanske zbornice, je dobil namreč 8 glasov večine tudi v senatu. K zelo tesni zmagi so mu spet pripomogli fašisti, a stvar ne razburja več tako duhov kot prej, ker je Fernando Tambroni izjavil, da bo 31. oktobra - odstopil.

Pod streho hoče le spraviti neobhodno potrebni državni proračun in omogočiti, da bo Italija zdaj zastopana na važnih mednarodnih sestankih. Posebnih političnih ciljev nima. Ureditev vladne krize se je pravzaprav le preložila na jesen. Dotlej bodo odgovorni politiki imeli časa dovolj, da trezno premislijo, kar je treba ukreniti.

Kaj vse se dogaja pod pretvezo „komunistične nevarnosti“

Diktatura južnokorejskega predsednika Sigman Rija se je zaključila z eno najpretrsljivejših žaloiger v družini njegovega najožjega sodelavca, podpredsednika republike Lee Ki Ponga. Prejšnji četrtek zgodaj zjutraj ga je njegov najmlajši sin in Sigman Rijeve posinovljenec usmrtil s strelom v tilnik. Mladenič je obenem ubil mater in brata ter zatem uprl samokres vase in kmalu tudi sam umrl.

Kaj je mladega častnika navedlo, da je tako kruto končal sebe in družino, ni znano. Zdi se pa, da je s tem pravzaprav hotel pokazati, da resnični krivec diktatorskega in sleparskega režima, zaradi katerega je med zadnjimi krvavimi izgredi zgubilo življenje 162 oseb in bilo okrog tisoč ranjenih, ni toliko 86-letni bivši predsednik Ri, temveč njegov oče Lee Ki Pong. Zato naj svoje grehe plača z življenjem.

Medtem je bila sestavljena nova vlada, ki je izdala proglas, v katerem poudarja potrebo, da se čimprej spremeni ustava in tako omogoči uvedba demokracije v političnem življenju države. Nova ustava naj bi bila sprejeta v treh mesecih.

Krvavi neredi v Turčiji

Svetovno časopisje ni še nehalo pisati o razvoju dogodkov v Južni Koreji, ko je že moralo poročati, da so izbruhnili hudi neredi v Istanbulu in Ankari, dveh najvažnejših mestih Turčije. Tu so se dvignili vseučiliški študenti, odvetniki in celo sodniki ter po ulicah burno protestirali proti čedalje večjemu omejevanju politične svobode, ki ga odreja Menderesova vlada. Ta je ulične povorke ukazala razgnati s policijo in vojaštvom in ker so se demonstranti upirali, je vojska streljala, tako da je nekaj dijakov bilo ubitih. Ker je upor pričel dobivati čedalje večji obseg, je vlada proglasila obsedno stanje ter uvedla policijsko uro.

Za najnovejši položaj v Turčiji se seveda najbolj zanimajo zahodnjaki, saj gre za državo, ki je zaradi svojega zemljepisnega položaja izredno važen član Atlantskega zavezništva. Turčija meji namreč na eni strani s Sovjetsko zvezo, na drugi pa z obsežnim in politično prebujajočim se arabskim svetom, ki ni sicer komunističen, a ga tudi zahod ne more smatrati za svojega zanesljivega zaveznika.

Izven dvoma je, da se tako ljudstvo Južne Koreje kot Turčije ni uprlo vladi zara-

di njene zunanje politike, ker so Turki znani kot odločni protikomunisti, temveč zaradi zgolj notranjepolitičnih vzrokov.

Diktatura in zgrešena gospodarska politika

Ko je turška tako zvana »Demokratična stranka« na političnih volitvah leta 1950 odločno porazila staro Republikansko stranko, kateri je pripadal tudi Kemal Atatürk, ustanovitelj sedanje države, sta oblast v državi prevzela Celal Bayar in Adnan Menderes. Da bi gospodarstvo dvignila iz zaostalosti, je nova vlada izdala posebne zakone, ki naj omogočijo čimvečje naložbe tujega kapitala in olajšajo uvoz inozemskega blaga. Zasnovala je obenem obsežen načrt javnih del ter hotela deželo za vsako ceno čimprej industrializirati. Ta drzna politika pa je kmalu imela za posledico, da je država zašla v velike dolgove in da je nastala inflacija, česar ni mogla odpraviti niti bogata ameriška pomoč, ki se je vrh vsega še nesmotrno in čestokrat nepošteno uporabljala.

Menderes je bil gluh za čedalje ostrejšo opomine Republikanske opozicijske stranke in starega zaslužnega voditelja Ismeta İnönüja ter trmasto nadaljeval svojo pogubno politiko. Da bi za vsako ceno ohranil oblast, je začel omejevati svobodo tiska, preganjal in zapiral politične nasprotnike, odstavljaj sodnike in skratka uvajal v državi diktaturo. V zadnjem času se je celo zgodilo, da so Menderesovi pristaši izgnali starega İnönüja enostavno iz skupščine, ker je protestiral zoper neki nedemokratični zakon.

Zaradi tega ni nič čudnega, če so se zlasti izobraženci uprli in zahtevajo demokratizacijo političnega življenja. Proti tem pravičnim zahtevam se Menderes poslužuje stare taktike; politične nasprotnike proglašajo kar za agente tuje velesile — s tem misli na Sovjetsko Rusijo —, se pravi za izdajalce.

Toda, kot beremo v listih, mu tudi na zahodu skoraj nihče več ne verjame. Najvplivnejši listi namreč odkrito pišejo, da zahodne demokratične države in zlasti Amerika, od katere dobiva Turčija veliko denarno pomoč, ne morejo dopustiti, da bi pod pretvezo »komunistične nevarnosti« neka država iz Atlantske skupnosti uvajala politično diktaturo v svoji deželi.

Ni izključeno, da so zastopniki držav — članic Atlantske skupnosti to Menderesu že sporočili na skupnem sestanku, ki je bil te dni slučajno prav v Istanbulu ali Konstantinoplu.

REPATICA

Na nebu, in sicer v ozvezdju zmaya, se je pojavila zvezda repatica. Zvezdoslovci so ji dali ime Burukam. Njen rep je dolg šest milijonov kilometrov in je skoraj raven. Repatica je oddaljena od zemlje trideset milijonov kilometrov. Čez en mesec se bo oddaljila v neznano prostranstvo. Zdaj se lahko še vidi s prostim očesom. Krivi preroki že ugibajo, kaj pomeni pojav nove repatice.

Svojeversten spovednik

Pred tedni je rimska policija zgrabila posebne sorte tička. Povlekla ga je kar iz spovednice neke rimske cerkve, ko je poslušal grehe lepe in mlade kanadske potnice. Goreči spovednik, oblečen v talar z znaki reda »kanonikov rdeče zvezde«, se je izkazal kot 67-letni Francesco Massa, doma iz Sorrenta pri Neaplju. Prišlo je na dan, da ima nič manj kot pet razkošno opremljenih stanovanj v Sorrentu in še eno precej donosno v Rimu.

Na policiji so ugotovili, da se je Massa oblačil v duhovniška oblačila in je pri spovedi in od umirajočih prejemal precejšnje vsote za duhovno pomoč. Lažni duhovnik Massa je začel svoj »apostolat« že pred desetimi leti. Sprva je opravljal posle natakara po raznih neapeljskih hotelih. Ker zna dosti jezikov, se je nato prelevil v turističnega vodiča. Ko mu tudi ta poklic ni dovolj nesel, se je preoblekel v meniha in hodil po bogatih družinah pobirati prispevke za razne samostane. Iz meniha se je povišal v duhovnika in pridigarja. Hodil je po samostanih in župnijah tudi v Avstriji in Švici, »spovedoval« bogate in stare osebe, ki so mu za duhovno tolažbo radi volje dajale precejšnje vsote.

»Gospod škof«

Pred šestimi leti ga je policija prvič prišla, ko je oblečen v kanonika delil v mestu Fiuggi svete podobice. Naslednje leto si je Massa upal že v Neapelj, preoblečen v madžarskega benediktinca iz Panonhalme. Postal je sumljiv, ko je na stanovanju sprejemal mlade ženske. Na policiji se je izgovarjal, da je šlo samo za duhovno tolažbo. Denar da so mu vernice same od sebe prinašale; kaj more on za to?

Ko je prišel prečastiti gospod spet na sveži zrak, se je povišal še za eno stopnjo. Preoblekel se je kar v škofa in si je upal celo v rojstni kraj Sorrento. Čez nekaj dni pa so »škofa« spoznali njegovi bivši tovariši natakari. Seveda je spet končal na policiji. Od komisarja si je še predrznil zahtevati v smislu konkordata posebno celico, predpisano za duhovnike. Medtem je policija že prebrskala njegove osebne stvari in našla poleg raznih brevirjev in škrlatnih talarjev tudi škofovske mitre in križce.

Massa je nato odšel v Rim, oblečen v duhovnika. Prijateljem je pojasnil, da je v svetem mestu večji pritok romarjev in večja »možnost apostolata«. Pri zadnji »spovedi« je pa pretkanemu ptičku za vselej spodletelo.

KMEČKA BANKA

GORICA

ULICA MORELLI 14 - TELEFON 22-06

Pooblaščen bank za finančne posle z inozemstvom

Vam nudi ugodne pogoje za trgovske posle in bančne usluge (tekoči računi, hranilne vloge, posojila, vnovčevanje in diskontiranje menic, posli z inozemstvom itd.)

I Tržaškega

TRŽAŠKI MESTNI SVET

Na ponedeljkovi seji tržaškega občinskega sveta so župan in odborniki najprej odgovarjali na vprašanja in zahteve raznih svetovalcev. Tako se je svetovalka Bernetičeva zavzela za ribiče iz Sv. Križa, ki se pritožujejo, da jim je lov na tune dejansko onemogočen, odkar je bilo nekemu podjetniku izdano dovoljenje, da sme ob ovali gojiti ostržnjake. Župan je odgovoril, da zadeva sicer ne spada v pristojnost občine, a da se bo kljub temu zanjo zanimal. Svetovalec dr. Agneletto pa je predlagal, naj se vzpostavi redna avtobusna zveza Bane - Konkonek - središče mesta, in se obenem pritožil, da so mestne ulice silno zamazane in polne vseh mogočih odpadkov. Na vprašanje dr. Dekleve, ki se je bil zanimal za popravila na cestah Gropada - Padriče in Gropada - obmejni prehod, je župan odgovoril, da je za prvo cesto dolžna skrbeti občina, drugo pa bo občina uredila skupno z ostalimi svojimi cestami.

Zatem se je pričela razprava o otroški kliniki v ul. Manzoni ter o bolnišnici Burlo Garofolo, ki ju namerava občina preurediti in njuno delovanje povežati in izboljšati. O tem vprašanju sta govorila odbornik Pecorari in socialist Pincherle.

SLOVENCJI NA TRŽAŠKEM VSEUČILIŠČU

Prejšnji teden so visokošolci, vpisani na tržaškem vseučilišču, volili svoje stanovsko predstavništvo. Slovenski akademiki so imeli svoje kandidate na povsem slovenski

listi Adria ter na mešani italijansko-slovenski listi UGI. Za listo Adria, ki je lani prejela 74 glasov, je letos glasovalo 56 akademikov in bo tako imela v akademskem svetu enega predstavnika, medtem ko je lani dobila dva. Na listi UGI pa so bili izvoljeni 4 slovenski kandidati, lani pa eden.

Škedenj:

NAŠI NAJMLAJŠI NA ODRU

V sredo prejšnjega tedna so naši osnovnošolski otroci in njihovi mlajši prijatelji iz tukajšnjega vrtca privabili v kino dvorano lepo število staršev in prijateljev mladine. Uprizorili so namreč Grošljevo igro v 6 dejanjih Dve Marički, pri kateri je sodelovalo več kot 30 malih igralcev. Glavni vlogi sta lepo zaigrali učenki 5. razreda Sonja Cibic in Lučana Sancin, prav dobro pa so se izkazali tudi ostali ter na koncu prireditve povsem zaslužili ploskanje številnega občinstva.

Nastop naših otrok je bil vsestransko koristen in želeli je, da bi ga ponovili ali nas še kdaj razveselili s kakšno novo prireditvijo. Učiteljem in kaplanu g. Jakominu, ki so igro pripravili, pa iskreno čestitamo za uspeh njihovih učencev.

Dolina:

PRIPRAVE ZA »PLES POD MLAJEM«

Mladina iz Doline se te dni pripravlja na običajni praznik, ki je daleč naokrog znan pod imenom »Ples pod mlajem«. Dolinski fantje bodo v soboto zvečer posta-

vili na vaškem trgu tako imenovani »mlaj« ter ga lepo okrasili.

V nedeljo popoldne pa je na sporedu ljudski ples. Zadnje dve leti je Dolinčane in številne goste iz sosednih vasi ter iz mesta zabaval Avsenikov kvintet, letos pa so prireditelji povabili v vas znane »Zadovoljne Kranjce«, ki bodo prav tako kot Avsenikovci gotovo privabili v Dolino lepo število ljudi iz vse Tržaške.

Sv. Križ:

AVTOBUSNA ZVEZA S TRSTOM

V kratkem se bo avtobusna zveza med našo vasjo in mestom znatno izboljšala. Podjetje La Carsica bo namreč podaljšalo sedanjo progo Trst - Prosek do Sv. Križa, tako da bo avtobus odhajal iz naše vasi vsake pol ure. Prvi avtobus bo odpeljal ob 6. uri, zadnji pa okrog polnoči.

Enaka zveza bi se pa lahko vzpostavila tudi med Sv. Križem in Nabrežino, tako da bi tudi ta vas bila bolj povezana z mestom. To bi obenem koristilo Križanom, zlasti tistim, ki spadajo pod nabrežinsko občino in morajo zato čestokrat na županstvo. Prav je zato, če se nabrežinska občinska uprava za stvar zavzame in jo skuša čimprej urediti.

Beneška

IZ PRAPOTNEGA

Na Stari gori so že lani pričeli graditi hotel, v katerem bo okoli 400 postelj. Ker je bila dosedanja oskrba z ležišči v starih gostilnah zelo slaba, je bil nov velik, sodoben hotel nujno potreben. Ob sobotah in nedeljah je dotok romarjev in izletnikov vedno večji in na trgu pod svetiščem se nakopičijo stotine avtomobilov in desetine avtobusov. Stara gora je za romarje in izletnike izredno privlačna, posebno odkar so asfaltirali cesto iz Čedadada.

Škoda je le, da se morajo vozila vračati po isti poti, ker je cesta s Stare gore v Idrijsko dolino postala neprevozna. To ni čudno, saj je že 30 let nihče ne popravlja. Če bi se pa ta pot primerno uredila, bi imela tudi zanemarjena Idrijska dolina nekaj koristi od velikega števila obiskovalcev Stare gore.

Vsakdo se čudi, da se naša občina dovolj ne zanima za izvedbo tega važnega dela. Vemo sicer, da občinski proračun ni aktiven in se zato sprašujemo, kako je mogoče, da je občina dala precejšen prispevek za asfaltiranje ceste iz Čedadada na Staro goro, a pri tem zanemarila popravilo ene svojih važnih cest, ki vodi naravnost v Prapotno. Če bi to pot uredili, bi od tega ne imeli koristi samo romarji in izletniki, marveč tudi domačini tistih vasi, ki se nahajajo vzhodno od Stare gore.

IZ TIPANE

Tukajšnje prebivalstvo je zadovoljno, da bo gozdna uprava poskrbela za nadaljnje pogozdovanje naših gora. Zasaditi nameravajo še kakih 20 tisoč borovcev in smrek. Ko zrastejo, bodo ta drevesca zadrževala plazove peska in vodo, ki večkrat dere v dolino v potokih in odnaša s seboj tudi rodovitno zemljo.

Pri pogozdovanih delih bodo naši ljudje obenem nekaj zaslužili. Za vsako zasajeno drevesce dobi namreč posamezni delavec po 30 ali 40 lir.

Lestvica za stalno namestitve učiteljev

Na šolskem skrbništvu v Trstu je te dni na vpogled prednostna lestvica, iz katere je razvidno, kateri učitelji bodo odslej stalno nameščeni na slovenskih osnovnih šolah Tržaškega ozemlja. Ministrstvo je namreč maja lanskega leta sklenilo dodeliti slovenskim osnovnim šolam na Tržaškem 60 stalnih učiteljskih mest, italijanskim pa nadaljnjih 54. To je posledica zakona z dne 13. marca 1958 št. 248, kateri v 12. členu določa, da smejo učitelji, ki so v službi na Tržaškem nepretrgoma od 1. oktobra 1948, zaprositi za stalnost.

Zakon nima nobene zveze s pravno ureditvijo slovenskih šol in je bil izdan predvsem v korist italijanskih šolnikov, tako da je generalni komisar Palamara šele pozneje odredil, da njegova določila veljajo tudi za slovenske šolnike. Pri tem je nastalo vprašanje, na osnovi katerih meril naj se določi število stalnih mest zlasti na naših osnovnih šolah, ki niso še uzakonjene in zato nimajo staleža. Že omenjeni zakon le pravi, da se bo pri določitvi novih stalnih mest upošteval »dejanski položaj« šol, kar najbrž pomeni, da je pri tem važno zlasti število razredov posamezne šole. Če je to res bilo odločilno za ministrstvo, ki je za naše šole določilo 60 stalnih mest, ne vemo. Izven dvoma pa je, da je pravni položaj naših šol s tem ostal povsem nespremenjen in da bo najnovejši ukrep koristil le posameznim šolnikom, kateri ima-

jo po tolikih letih službe sicer vso pravico biti vsaj stalno nameščeni.

Stalnosti pa ne bo doseglo, kot se na prvi pogled zdi, 60 učiteljev, temveč le 38, kajti ostalih 22 je že imelo stalna mesta na italijanskih šolah. Gre v glavnem za starejše učitelje slovenske narodnosti, ki so pred vojno službovali na laških šolah in so leta 1945 pričeli poučevati na obnovljenih slovenskih, katerim bodo odslej tudi uradno in dokončno dodeljeni.

Od teh učiteljev jih je bilo na območju tržaškega šolskega skrbništva 12, medtem ko je ostalih 10 službovalo v drugih italijanskih pokrajinah. Zaradi njihove premitve bo postalo na italijanskih šolah 22 novih učiteljev stalnih, na Tržaškem pa bo stalnost doseglo ne samo 54 oseb, temveč 12 več.

Kot smo že poudarili, bo vprašanje slovenskega šolstva v Italiji ostalo nerešeno vse dotlej, dokler ne bo načelno urejeno s posebnim zakonom. Res je sicer, da bo odslej določeno število naših učiteljev gmotno na boljšem, a prav tako drži, da se s takimi zasilnimi ukrepi ne morejo postaviti temelji celotnemu našemu šolstvu. Zato je naša zahteva po zakonitvi šol danes še bolj potrebna in upravičena. Kajti če se to ne uresniči, bo že čez nekaj let precejšnje število stalnih učiteljev upokojenih, ne da bi jih mogli drugi nadomestiti. Tako se bomo vrnili v položaj, v kakršnem smo bili do danes.

PRAZNOVANJE PRVEGA MAJA

Dan dela so v nedeljo proslavile v Gori-
ci vse štiri sindikalne organizacije.

Tako je CISL priredila slavnostno zborovanje v dvorani Petrarca, potem ko je delavstvo prisostvovalo sv. maši v cerkvi Svetega Srca, ki jo je daroval generalni vikar msgr. Soranzo. Med mašo so delavci poslušali tudi nagovor papeža Janeza XXIII., ki ga je oddajal radio. Zborovanja so se udeležili tudi voditelji sindikata in zastopniki delavcev iz Trsta ter Vidma. Popoldne je bila na Gradu kulturna prireditev.

Na trgu C. Battisti je zborovalo delavstvo, včlanjeno v Delavsko zbornico (CIGL). Slavnostni govor je imel pokrajinski svetovalec Bergomas.

Delavstvo, včlanjeno v UIL, pa je priredilo zborovanje v svojih prostorih na Travniku.

IZ DOBERDOBA

Notranje komisije v tržiških ladjedelnicah so pred kratkim objavile podatke o brezposelnosti v goriški pokrajini ter o položaju v tržiških ladjedelnicah.

V pokrajini je na 139.050 prebivalcev bilo junija 1959. leta 6.800 brezposelnih;

Slovenija

Že deset let govorijo, da bodo v naši občini ustanovili lovišče. Sedaj pa res vse kaže, da bodo od besed prešli k dejanjem, ker so se za to zamisel v zadnjem času ogreli vsi naši lovci. Danes je pri nas prav malo divjačine, ker jo »divji« lovci kar sproti uničujejo. Trajno nastavljaajo pasti, tako da se divjad ne more zaroditi.

V naši občini bi bilo prav tako treba urediti ribolov. Saj je naša Karnahta znana po obilici rib, zlasti okusnih postrvi. Danes pa njih zarod samovoljno uničujejo z vsemi mogočimi sredstvi: z električnim tokom, s klorom in bombami. Pred enim letom so v Debeležu s klorom zastrupili kakih 10 tisoč majhnih rib. Ko bodo asfaltirali cesto do Tipane, ne bo manjkalo ribičev iz Vidma in Čedad, če se ribolov primerno uredi in zaščiti.

IZ SOVODNJE

Ustanova za razvoj gospodarstva v hribovitih krajih je poskrbela, da so tudi pri nas pričeli pogozdovati večje zemljišče za vasjo Matajur. Pri tem delu je zaposlenih 20 ljudi. Ker je malo moških doma, so se tega dela oprijele tudi ženske, da nekaj zaslužijo. Gozdna uprava plačuje za vsako zasajeno drevesce 30 lir. Najspretnjši jih posade po sto na dan. To delo pa bo žal trajalo le 20 dni. Ker goličav pri nas ne manjka, je potrebno, da se pogozdovanje nadaljuje.

Že precej časa grade cesto, ki vodi iz Mašer do Ložaca. Upamo, da bo pot v kratkem dokončana in da bo tudi ta gorska vasica povezana s sosednimi kraji.

V zadnjih dneh se je razširila vest, da bodo na Matajurju, kjer je pred 50 leti stala kapelica, postavili spomenik. Poleg njega nameravajo zgraditi planinsko kočjo.

Videmska pokrajinska uprava je za ta dela že odobrila 100 tisoč lir prispevka, enak znesek pa bo dala tudi občina Sovodnja.

okrog 2.200 teh je kvalificiranih delavcev. Dobra polovica brezposelnih biva v tržiškem okraju, ki šteje 63.219 prebivalcev.

Iz podatkov tudi izhaja, da je naša občina po številu brezposelnih na prvem mestu. Od 1470 prebivalcev jih je namreč 145 brezposelnih, to je skoro 10 odstotkov, medtem ko je v vsej pokrajini brezposelnih samo 5 odstotkov prebivalstva.

Prefektura je odobrila sklep naše občine, da najame 1 milijon in 200 tisoč lir posojila, s katerim bo poravnala večje stroške pri gradnji pokopališča v Dolu ter izdatke za čiščenje prostorov didaktičnega ravnateljstva.

IZ JAMELJ

V nedeljo bodo v naši vasi odprli novo šolo. Potrpežljivo smo Jameljci dolgo let čakali, da nam sezidajo novo šolsko poslopje, za kar se je trudila tudi bivša občinska uprava, ki je bila dosegla, da ji je država priznala potrebni prispevek. Njeno zamisel pa je uresničila današnja občinska uprava. Zato gre pristrčna zahvala Jameljcem za zgradnjo šole obema upravama, zlasti pa obema županoma, ki sta se za njeno ustanovitev najbolj trudila.

IZ SOVODENJ

Pred kratkim so začeli razdeljevati blago proste cone. Tudi tokrat dobi vsak otrok 1.5 kg sladkorja po 170 lir za kg, 250 g surove ali 200 g pražene kave ter en liter semenskega olja. Delitev bo trajala do 30. maja.

Prejšnji teden je občinski živinozdravnik najprej pregledal govejo živino v škrlih in nato v Sovodnjah. V tem tednu se pregled, ki je brezplačen, nadaljuje v drugih vaseh sovodenjske občine.

Vsak živinorejec ima pravico do 15 tisoč lir prispevka za vsako govedo, ki ga je moral zaradi obolenosti zaklati, če si na njegovo mesto nabavi drugo. Na ta način nameravajo odstraniti vso govejo živino, ki je zbolela za brucelozo ali Bangovo boleznijo.

IZ RUPE

Svoj čas smo že poročali, da so pri Rupih odprli tovarno papirja. Pred kratkim je podjetje zaposlilo 15 novih delavcev iz naše vasi in drugih naselij sovodenjske občine. Upamo, da se bo papirnica še bolj razvila in tako lahko zaposlila še druge naše delavce. Že zaposleni delavci pa žal niso še v tovarni izvolili notranje komisije, ki je potrebna, da se zaščitijo pravilni odnosi med delavstvom in podjetjem.

Z VRHA

V naši vasi se je prejšnji teden zaključil petmesečni večerni tečaj, ki ga je obiskovalo 15 mladih vaščanov. Vodila ga je učiteljica Milka Černic. Na tečaju so fantje izpopolnjevali svoje znanje, kar jim bo v življenju gotovo koristilo. Ob zaključku tečaja so udeleženci položili izpite in zatem je bila zakuska, ki se je je udeležil tudi didaktični ravnatelj dr. Leban.

IZ ŠTEVERJANA

Ministrstvo za zdravstvo je pozvalo naše županstvo, naj zbere podatke o slabovidni mladini od 3 do 18 let. Podatki bodo služili ministrstvu, da ukrene vse, kar

Iz Goriške

je potrebno, da se tej mladini olajša delo in zlasti tudi učenje. Pri zbiranju podatkov bodo sodelovale tudi šole.

Prefektura je prejšnji teden potrdila sklep občine, da najame 800 tisoč lir posojila za nakup opreme v osnovni šoli na Valerjšču.

DNEVNIK ANE FRANK V GORICI

Prejšnji četrtek je Slov. gledališče iz Trsta uprizorilo v prosvetni dvorani na Korzu Verdi pretresljivo dramo »Dnevnik Ane Frank«, ki sta jo napisala F. Goodrich in A. Hackett. V njej je prikazana strahotna usoda dveh židovskih družin, ki sta si skušali rešiti življenje pred Hitlerjevo policijo s tem, da sta se dve dolgi leti skrivali na podstrešju Frankove trgovine. Njuno življenje je nihalo med strahom in trepetom ter upanjem, da bo tudi zanju napočil dan osvoboditve. Toda tik pred koncem vojnih grozot je Hitlerjeva policija odkrila skrivališče, tako da je šest članov obeh družin zgubilo življenje v koncentracijskih taboriščih. Rešil se je le trgovec Otto Frank, čigar vlogo je v drami dostojanstveno odigral Rado Nakrst.

Mira Sardočeva pa je tako dovršeno podala glavno vlogo Ane Frank, da se zdi, kot da bi bila prav zanjo napisana. Trinajstletna Ana je zajela v svoj čudovit in pretresljiv dnevnik življenje dveh groznih let ter ga takole zaključila: »Kljub vsemu verujem v dobroto, ki je v ljudeh«.

Ni čudno, da je dnevnik izzval dramatične in filmske umetnike, da so ob njem preizkusili svoje moči. Kdor je videl dramo in film, pa se bo gotovo strinjal z našo trditvijo, da je v tej tekmi dramatika odločno prekosila film. Goriški ljubitelji gledališke umetnosti so tokrat dvorano napolnili do zadnjega kotička in mnogo jih je moralo oditi, ker so bile vse vstopnice razprodane.

Vodstvu gledališča zato svetujemo, naj gro čimprej ponovi.

DVE SMRTI

V nedeljo je po daljši bolezni umrl v tržiški bolnici 63-letni Maks Lutman, znani lesni trgovec iz Standreža. Njegove telesne ostanke so pripeljali v ponedeljek iz Trsta na goriško pokopališče, kjer so jih položili k večnemu počitku. Pogreba se je udeležilo lepo število pokojnikovih prijateljev in znancev iz Trsta, Gorice in zlasti iz Standreža. Pokojnik je bil med goriškimi Slovenci obče spoštovan zaradi plemenitosti svojega srca.

Naj značajnemu možu, ki je bil tudi zvest Slovenec, sveti večna luč. Njegovi užaloščeni družini, gospe in dvema sinovima, bratu Petru in drugim sorodnikom iz-ekamo globoko sožalje, kateremu se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

Ta dan so pokopali tudi telesne ostanke 27-letnega mehanika Justina Lavrenčiča, rojenega v Vrhpolju. Mladenič se je hudo ponesrečil, ko je v ul. Baiamonti padel z motorjem in pri tem udaril z glavo ob pločnik. Umrl je v soboto.

Naj sveti nesrečnemu mladeniču večna luč!

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kulturni sporazum in naše potrebe

Ker bo prišlo v kratkem do pogajanj med Italijo in Jugoslavijo za sklenitev kulturnega sporazuma — ali pogodbe o kulturni izmenjavi, kot se temu pravi — bi radi tu nakazali nekatera vprašanja, ki bi jih bilo treba pri tem upoštevati. Ta vprašanja se nanašajo seveda v prvi vrsti na kulturne potrebe naše manjšine.

Najprej moramo poudariti, da prizadevanje za tak sporazum iskreno pozdravljamo in če bo sporazum res sklenjen — o čemer zaradi popolnoma spremenjenega vzdušja med obema sosednjima državama prav nič ne dvomimo — se ga nihče ne bo tako veselil kot naša manjšina. Obe nam si namreč, da bo tudi nam prinesel veliko kulturnih koristi. Zato je naš list že večkrat izrazil željo po takem sporazumu in naglašal njegovo potrebnost.

Hkrati pa mislimo, da je naša pravica in dolžnost, da opozorimo obe strani na nekatere nujne probleme, ki bi jih morali s sporazumom rešiti. Ozir na potrebe narodnih manjšin na obeh straneh meje bi moral biti pri tem eden izmed glavnih soodločujočih činiteljev. Prepričani smo, da bodo Italijani skušali doseči za svojo manjšino v Jugoslaviji kar največ koristi od kulturnega sporazuma, in sicer v obliki, da dobi italijanska manjšina v Jugoslaviji možnost do živega stika s kulturnim življenjem in ustvarjanjem v Italiji. Za vsako manjšino je namreč tak živi stik s kulturnim življenjem matičnega naroda največje važnosti, ker je ravno od tega največ odvisno, ali se bo manjšina ohranila in si rešila narodno zavest. Če preneha biti v kulturnem pogledu živ del narodnega organizma, potem tudi v drugih ozirih, posebno še v političnem, obnemore in zakrknje.

V enaki meri bi morali za to poskrbeti na jugoslovanski strani glede slovenske manjšine v Italiji. Ne dvomimo, da se te nujnosti tudi zavedajo in da bodo skušali doseči v tem pogledu kar največ. Mislimo pa, da bo koristno, če tudi z naše strani nakažemo nekatere naše konkretne potrebe.

GLEDALIŠČE

Čeprav lahko rečemo, da smo Slovenci v Italiji ves čas po zadnji vojni ohranili živ in stalen stik s slovenskim kulturnim življenjem onstran meje, pa bi vendar ne mogli trditi, da je bil tako organiki in krepak, kot bi bilo potrebno. Medtem ko je bil na nekaterih kulturnih področjih vsaj kolikor toliko reden, če že ne zadosten in sistematičen, je bil na drugih — in celo na večini področij kulturnega delovanja — zelo šibek, ali pa ga skoro sploh ni bilo.

Najbolj pereče je vprašanje medsebojnih gostovanj. Obe manjšini — italijanska v Jugoslaviji in naša v Italiji — si upravičeno želita čim več gostovanj umetniških skupin in posameznih umetnikov iz matične države. Tej želji bi bilo treba zadostiti, in sicer v vse večji meri in bolj sistematično kot doslej. Kar nas zadeva, si želimo čimveč gostovanj gledaliških skupin in glasbenih prireditev, od simfoničnih do lahke glasbe. Tu pa imamo odločno zahtevo, katere pri pogajanjih ne bi smeli prezreti. Zahtevamo, da bi vsaj najboljše slovenske in druge jugoslovanske umetniške skupine, ki bi prišle v Trst, lahko nastopile v katerem od tržaških občinskih gledališč. Dozdaj so se morale zadovoljevati z Avditorijem, katerega oder sploh ni primeren za gledališke predstave, poleg tega pa je ta dvorana namenjena za izrazito diletantske prireditve. V tem, da so morale skupine iz Slovenije nastopati samo v tej dvorani, se je gotovo skrival namen določenih tržaških italijanskih krogov, da bi ponižali slovensko kulturo in postavili tudi njene najboljše umetniške skupine na raven diletantskih skupin, ki niso vredne, da bi nastopale v Verdijevem ali v Novem gledališču. Čeprav so se vedno izgovarjali, da v teh dveh gledališčih pač ni mogoče dobiti svobodnega termina, smo prepričani brez sence dvoma, da je bil to samo klavrn izgovor in da je šlo v resnici za to, da se slovenska kultura poniža. Za italijanske in druge skupine, ki pridejo gostovat v Trst, ni namreč nobene težave, če hočejo nastopiti v enem teh gledališč, pa čeprav pridejo iznenada.

Vsekakor bi morali na jugoslovanski strani pri pogajanjih za kulturni sporazum doseči, da bi lahko od časa do časa prišla gostovat v Trst Sloven-

ska filharmonija, da bomo končno spoznali resnično umetniško raven slovenske glasbe, pa tudi Opera in Drama ter da bi ti ansambli mogli nastopiti v Verdijevem oziroma v Novem gledališču. To bi tudi v tehničnem pogledu zelo olajšalo gostovanje. Razne ugovore šovinističnih tržaških krogov bi bilo lahko ovreči. Ljubljanska Opera je gostovala v Trstu celo pod fašizmom. Italijanska vlada bi že morala najti sredstva, da prisili tržaške šovinite k lojalnejšemu ravnanju, če ji je res do kulturnega sporazuma. Tem šovinističnim krogom ne bi smela dopustiti, da vodijo v kulturnem pogledu čisto drugo politiko, kot pa je v vladnih načrtih.

Kolikor vemo, v Jugoslaviji niso nikoli poniževali gostujočih italijanskih skupin s tem, da bi jih bili silili nastopati v kakšni sindikalni ali prosvetni dvodrani namesto v centralnih gledališčih. In tudi nam je tega poniževanja in podcenjevanja dovolj.

FILM IN ŠPORT

Videli bi tudi radi slovenske in druge jugoslovanske filme. V Jugoslaviji je filmska proizvodnja v zadnjih letih napredovala in razni jugoslovanski filmi so se že lepo uveljavili na mednarodnih festivalih. Marsikje jih lahko gledajo, samo mi v Trstu ne, čeprav ne vidimo, v čem je taka nepremostljiva ovira. Pred meseci smo brali, da je prišlo med Italijo in Jugoslavijo do sporazuma o izmenjavi šolskih in vzgojnih filmov. Jugoslovanske filme so predvajali v Rimu, v Trstu pa nismo videli še nobenega. V besedilo kulturnega sporazuma, o katerem se bodo zdaj pogajali, bi moralo nujno priti tudi to, da bo Italija uvozila nekaj jugoslovanskih filmov, ali da bo vsaj omogočila slovenski manjšini tu, da si jih ogleda, bodisi v normalnem filmskem sporedu ali na posebnih predstavah.

V okvir kulturnega sporazuma spadajo tudi športna gostovanja. Tu je prišlo v zadnjem času do raz-

veseljivih stikov med tržaškimi in slovenskimi športniki, saj smo lahko prisostvovali nastopom nekaterih zelo dobrih slovenskih moštvev. Italijanski športni krogi v Trstu, ki so omogočili ta gostovanja, zaslužijo vse priznanje. Tudi v javnosti so naltela ta gostovanja na prijazen odmev. V tem pogledu bi bilo treba kovati železo, dokler je vroče. Športno občinstvo v Sloveniji si gotovo želi na svojih igriščih tekm slovenskih moštvev z najboljšimi tržaškimi moštvi, in tudi v Zagrebu ali Beogradu bi gotovo ne imeli nič proti takim gostovanjem iz Trsta. Naj jih torej povabijo, mi pa bi radi videli tu čimveč slovenskih moštvev. Se bolje bi bilo, če bi predlagali redne športne stike v obliki kakih sezonskih dvobojev, n. pr. v lahki atletiki, plavanju, nogometu, boksu itd. s povratnimi tekmami.

RADIJSKE ODDAJE

Glede takih medsebojnih gostovanj bi morali odpraviti na obeh straneh vse ovire za izdajanje vizumov. Zlasti bi se ne smelo dogajati, da gostujoča skupina vse do zadnjega ne ve, ali bo dobila vizume za gostovanje ali ne, kar povzroča nemir in nevoljo. Vse te stvari se dajo z dobro voljo gladko rešiti.

Končno naj še omenimo željo po izmenjavi kulturnih oddaj v radiu in televiziji. Začetek je bil že storjen v zadovoljstvo na obeh straneh. Tudi pri simfoničnih koncertih v Verdijevem gledališču bi radi videli kdaj za dirigentskim pultom kakega odličnega slovenskega dirigenta. Z vseh strani Evrope in celo Amerike vabijo v gostovanje dirigente in soliste, samo slovenskih ne poznajo. Menimo, da je že čas, da se ta neumna kulturna politika neha, tembolj ker bi tudi v Ljubljani in v drugih jugoslovanskih glavnih mestih gotovo radi slišali Tržaški filharmonični orkester, ki uživa sloves, da je med najboljšimi v Italiji, ter spoznali njegove dirigente.

Nujno bi bilo treba rešiti s kulturnim sporazumom tudi vprašanje nostrifikacije diplom, ki je važno zlasti za mnoge slovenske izobražence v Italiji, kateri so iz tega ali onega razloga dokončali študije na kakšni univerzi v Jugoslaviji.

S tem seveda vprašanje kulturnih stikov še ni izčrpano, ker obsega še mnogo drugih panog in možnosti, a nakazali smo vsaj nekaj točk.

Vzroki krize

V italijanskem časopisu že nekaj let pišejo o krizi gledališča. Vse igralske družine se nahajajo v gospodarskih težavah. V drugih državah, zlasti v Angliji, se pa gledališka umetnost vedno bolj razvija. Dobri del krivde za propadanje gledališča v Italiji imajo igralci sami. Taki, ki so količkaj na glasu, zahtevajo ogromne vsote za nastope. Drugače je na Angleškem. Tam se zadovolji eden največjih živečih igralcev sir Laurence Oliver s tedensko plačo 90.000 lir. Pri nas pa že srednji pevec-kričak za tako nagrado ne odpre niti ust za en sam večer. Tako so zlasti operne predstave zaradi visokih vstopnin marsikomu skoraj nedostopne.

Skrivališče Anne Frank - muzej

Te dni so odprli za javnost hišo v Amsterdamu, na katere podstrešju se je skrivala judovska deklica Anna Frank med drugo svetovno vojno s svojimi domačimi, dokler jih niso nacisti po izdaji odkrili in odpeljali v koncentracijsko taborišče Bergen-Belsen, kjer so vsi pomrli razen očeta. Ohranil pa se je njen znameniti dnevnik iz dni skrivanja.

Prostori, ki so nudili zavetje Anni in njenim, bodo odprti po 2 uri na dan za obiskovalce. Uredili so jih tako, kakor so bili v Anninem času. Celo slike na stenah Annine sobice so iste.

Pri slovesnosti je bil navzoč tudi njen oče Otto, ki je naslovil ob tej priložnosti poziv na svetovno mladino, naj bo pogumna, iskrena in zvesta človečanskim idealom, kakor je bila Anna.

Za hišo skrbi mednarodna ustanova »Anna Frank«.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

priredi v soboto, 7. maja, ob 20.30 na stadionu »Prvi maj«

KONCERT

učiteljskega zbora Slovenije

Zbor je sestavljen iz samih učiteljev in profesorjev, ki so nameščeni po vsej Sloveniji. Zbor, ki šteje blizu sedemdeset članov, bo pod vodstvom dirigenta

JOZETA HANCA

izvajal spored najbolj priljubljenih zborovskih skladb

Kongres likovnih umetnikov

V sredo se je začelo v Ljubljani zasedanje Zveze likovnih umetnikov Jugoslavije. Trajalo bo tri dni. Poglavitna vprašanja, ki jih bodo obravnavali so: Stanje in razvoj likovne umetnosti danes pri nas in v svetu, Umetnik in družba ter Likovna vzgoja.

Vzporedno z referati bodo odprte tudi ustrezne razstave. V Cankarjevem domu bo na ogled zbirka otroških risb iz vse Slovenije kot nekako dopolnilo k predavanju in razpravi o likovni vzgoji. V Moderni galeriji bo razstavljena zbirka sodobne slovenske umetnosti; v Mali galeriji plastike italijanskega umetnika Minguzzi; v Jakopičevem paviljonu pa dela slikarja Franca Pavlovca. Ljubljanski umetniški kongres skuša s svojim programom osvetliti marsikatera ideološka in organizacijska vprašanja umetniške ustvarjalnosti. Ljubljana se bo zmerom bolj uveljavila kot umetniško središče.

Čelo Pertot razstavlja v Milanu

V ugledni milanski galeriji Pontorno je priredil te dni samostojno razstavo svojih skulptur kipar Čelo Pertot, doma iz Nabežine.

Pertot živi stalno na Švedskem, kjer ima njegovo ime že določen sloves. Njegovi kipi so izrazito moderni.

SOLA GLASBENE MATICE V TRSTU

priredi v ponedeljek, 9. maja, ob 20.30 v Avditoriju

GLASBENO AKADEMIJO

Sodelujejo: komorni godalni in mladinski orkester Glasbene Matice, mladinska pevška zbor Glasbene Matice in PD Igo Gruđen iz Nabežine ter solisti (klavir, violina, čelo). Vabila so na razpolago od petka dalje v Tržaški knjižarni, ul. Sv. Frančiška 20, telefon 61-792, ter eno uro pred pričetkom predstave v ul. Roma 15/II.

GOSPODARSTVO

Zatiranje koloradskega hrošča je obvezno

Opazovališče za rastlinske bolezni v Trstu nam je poslalo v objavo daljši dopis, iz katerega zaradi pomanjkanja prostora povzemamo le važnejše točke (Ured.).

Ko nastopijo toplejši dnevi, se iz zemlje, kamor se je bil jeseni zabubil, prireje koloradski hrošč, najhujši škodljivec krompirjevih nasadov. Tedaj je najprimernejši čas, da ga kmetovalci začno pobirati ročno in tako v znatni meri preprečijo, da samice ne pričnejo odlagati jajčeca na spodnjo stran krompirjevih listov. Tu se namreč kmalu razvijejo požrešne gosenice, katere lahko uničujemo le s primernimi kemijskimi sredstvi.

Hrošče pobiramo v majhno posodo. Ko je polna, damo hrošče v večjo, v kateri je voda, pomešana z zadostno količino DDT (na 30 l vode je n. pr. dovolj 150 gramov citoxa). Naši kmetovalci se žal še ne zavedajo, kako važno je ročno pobiranje hroščev. Pridnejši ga na svojih nasadih sicer uničujejo, a kaj pomaga, ko se škodljivec spet vrne na njivo, ker ga na primer sosed ni pravočasno zatrl. Vse kmetovalce pa opozarjamo, da je **zatiranje koloradskega hrošča obvezno. Kdor zanemari boj proti temu škodljivcu, se lahko kaznuje.**

Opazovališče za rastlinske bolezni je zato poslalo mnogim kmetovalcem na Trža-

škem nakazilo za nabavo 250 gramov citoxa, ki zadostuje za pripravo 100 l škropila. Z njim lahko poskropimo od tisoč do dva tisoč kv. m krompirjevega nasada (za prvo škropljenje, ko so listi še majhni, je 700 do 800 litrov škropila dovolj za en ha). Prav je, če raztopini dodamo še 250 gramov aspora ali critama, da krompir obenem zavarujemo pred plesnijo, zaradi katere krompirjevi listi porumenijo in se nato posušijo.

Da bo boj proti koloradskemu hrošču čimbolj učinkovit, bo Kmetijsko nadzorništvo v Trstu poskrbelo, da se bo citox prodajal po znižani ceni. Nadzorništvo bo obenem nudilo kmetovalcem še drugo pomoč ter jim dalo koristne nasvete.

RASTLINJE OB MEJNIKIH

Mejniki med parcelami različnih lastnikov so še vedno povod dragih in dolgotrajnih pravnih, zaradi katerih imata obe strani mnogo več stroškov, kot je sporno ozemlje vredno. Z zadovoljstvom pa ugotavljamo, da je takih pravnih vedno manj. Še vedno pa je precej prerekanja zaradi rastlin, ki rastejo ob mejnikih. Zato je prav, da pišemo, kaj o tej zadevi določa zakon. O tem smo sicer že večkrat pisali in je prava škoda, da bralci ne shranijo tistih števil, v katerih so objavljena važnejša gospodarska navodila, ali važni zakonski predpisi.

Predpisi glede mejnikov so vsebovani v civilnem zakoniku. Glede rastlin ob mejnikih so predvsem važni člen 892 in še nekateri naslednji.

Omenjeni člen določa, v kakšni razdalji smemo ob meji med parcelami nekaj za-

saditi. Tako smemo visokodeblata drevesa saditi 3 metre od mejnika. V to vrsto dreves spadajo: oreh, kostanj, visokodeblata češnja, jablana, hruška, hrast, cipresa in večina gozdnega drevja.

Poldrugi meter od mejne črte smemo saditi drevje, ki ni visokodeblato.

Pol metra od mejnika lahko sadimo trte, grmičevje, živo mejo in sadno drevje, ki ne preseže 2½ m višine, kot n. pr. sadno drevje v nizkih špalirjih.

Razdalja se meri od mejne črte do luba na deblu ali do semena, iz katerega se rastlina razvije.

Ako je med parcelami zid in rastline ne rastejo čezenj, navedeni predpisi ne veljajo.

Člen 894 daje sosedu pravico, da zahteva, naj se odstranijo rastline, ki so bile vsajene ali izklijajo preblizu mejnika, se pravi v manjši razdalji, kot smo jo navedli.

Člen 896 obravnava primer, ko veje drevesa segajo na sosedovo parcelo. Sosed lahko zahteva, da se veje odsekajo. Če pa segajo korenine drevesa v sosedovo zemljo, jih sosed lahko preseče, ne da bi lastnika prej opozoril. Sad, ki pade na tujo zemljo, postane sosedova last.

Kljub temu so ti splošni predpisi omejeni, kajti ta vprašanja urejujejo tudi krajevni predpisi in navade. Seznam navad oziroma krajevnih predpisov bi moral biti na vpogled na županstvu ali vsaj pri Zbornici za trgovino, industrijo in kmetijstvo.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 4. maja si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	619—622 lir
avstrijski šiling	23,75—24,10 lir
100 dinarjev	84—86 lir
100 francoskih frankov	123—125 lir
funt šterling	1725—1740 lir
nemško marko	148—149 lir
švicarski frank	142,75—143,75 lir
pesos	7—8 lir
zlatu	704—707 lir
napoleon	4300—4400 lir

VINO BO SPET KIPELO...

Ko nastopi spomladanska toplota, skoraj vsa vina postanejo nekoliko motna in začnejo ponovno kipeti. Kipenje traja lahko samo nekaj dni, lahko pa tudi en mesec in več. To je predvsem odvisno od količine v vinu še nerazkrojenega sladkorja, od toplote v kleti in delno tudi od sodovih dog, ki so ali brez vinskega kamna, ali pa so z njim preobložene. Najprej začno kipeti vina, ki so bila samo enkrat pred zimo pretočena ali sploh niso bila pretočena. Taka vina namreč vsebujejo polno kvasnic, ki prično delovati, kakor hitro se toplota nekoliko dvigne.

Kipenje je sicer splošen naraven pojav, a moramo paziti, da ne bomo imeli od njega kakšne nevšečnosti: vino se namreč lahko pokvari, postane lahko birska ali zalpica ter se spremeni v kis. Vse to preprečimo, če vinu odstranimo lego — drožje, preden se pojavi hujša toplota, se pravi, če ga pravočasno pretočimo in ga pri tem zažveplamo ali namesto žvepla dodamo eno ali dve kocki enososine na hl.

Priporočljivo je, da tudi za spomladansko kipenje uporabljamo kipele vehe, s katerimi preprečimo zraku prosti dostop do vina: zrak je vedno prenapolnjen z različnimi bakterijami, posebno z bakterijami kisove kisline, proti kateri ne poznamo zdravilnega sredstva.

Ko bo vino nehalo kipeti in se bo začelo čistiti, mu moramo zopet dodati po eno kocko enososine na hl in ga zatem pretočiti, ne da bi ga žveplali. V urejeno vino moramo pozneje vsaka dva meseca dodati po eno kocko enososine na hl, da se v hudi poletni vročini ne pokvari.

ŽENA IN DOM

Barve pripovedujejo

Gotovo ste opazili, da so luči na pisalnih mizah zelene barve, ker ta barva ne utruja oči. Toda s tem še ni rečeno, da zelena barva olajšuje delo. Znanstveniki so dokazali, da je človek najbolj delaven pri rožnati svetlobi. Zelena luč nas napravi leno in nas zaziblje v sladko brezdelje.

Večina ljudi ima navadno ob modri svetlobi občutek mrzlega, nasprotno jim pa rdeča barva pričara občutek toplote, prijetnega. S posebnimi napravami so celo ugotovili, da barva vpliva na toploto telesa: modra jo znižuje, rdeča pa zvišuje. To je samo posledica vida, ker slepi ljudje ne čutijo te razlike.

Enake barve različno učinkujejo na osebe različnih značajev. Ob bledejši svetlobi ima otožen človek drugačne občutke kot sangvinik.

Barve lahko škodujejo celo teku. Neki ameriški strokovnjak je povabil goste na večerjo, kjer so postregli izvrstne jedi, a gostje niso kazali teka. Vzrok, da so jedi ostajale na mizah, je bil v luči, s katero je mož razsvetlil jedilnico. Uporabil je senčnike, ki so propuščali samo rdeče in zelene žarke. Ko je spremenil luč, so gostje dobili normalen tek.

Pravijo, da je zelena barva znak upanja, rdeča pa ljubezni oziroma barva počitka in delavnosti. Na žalost pa lahko ugotovimo, da velika večina ljudi nima smisla za barve. Ne samo smisel, ampak tudi spomin za barve je pri večini ljudi slabo razvit. Marsikatera gospodinja kupi nit za krpanje nogavic,

a ker je pozabila vzeti s seboj nogavico, pride domov z nepravilno barvo. Temne barve dajejo občutek teže, svetle pa lahkosti.

DROBNI NASVETI

- Namesto z maščobo ali oljem lahko pločevinasti pekač namažete s čistim voskom.
- Pregreta pečenka ne bo suha in trda, če jo zavijemo v masten pergamentni papir in počasi segrevamo v pečici.
- Madeže rje v kopalni kadi odstranite s petrolejem in amoniakom.
- Črnilo kaj rado ostane na prstih. Očistite jih tako, da jih drgnete z mokro glavico vžigalnice.
- Čevlji dobijo znova sijaj, če jih čistite z alkoholom. Če postanejo v začetku precej lisasti, se ne strašite. Ko se posuše, jih namažite s pasto in posušite.
- Kravat ne peremo. Očistimo jih s krpo, ki smo jo namočili v bencin, potem pa zdrgnemo zelo previdno s krompirjevo moko.
- Jajčne lupine lahko uporabljamo pri pranju. Suhe zdrobimo in zavežemo v majhno vrečko, ki jo dodamo perilu, ko ga kuhamo.
- Bele glavnike ne čistimo z milnico, ampak z bencinom.
- Kamnita tla po umivanju z vodo odrgnemo z lanenim oljem. Pod ostane dolgo časa čist.
- Praske na omarah odpravimo z mešanico olja in kisa. Z namočenim krpo drgnemo poškodovana mesta, nato pa jih poliramo s suho krpo.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

POHVALA SLOVENCEV

Zavoljo zločinskih dejanj v Tolminu, je pisal Martinacci, je bilo zaprtih 15 mladeničev, ki »so pa vsi tujci, se pravi stanujoči izven tolminskega okraja in med njimi ni noben Slovenec«.

Martinacci, se pridružuje »splošnemu obžalovanju dogodka, ki ga ni izvalo tolminsko prebivalstvo«, med katerim da živi že dve leti ter ga dobro pozna. O Slovencih pripoveduje, da so šli k žaram strnjeni, v polnem redu, disciplinirani, potrpežljivi in mirni. To ljudstvo je po njegovem dobro, spoštujejoče državo in zakone ter »mirno in tako je bilo tudi 15. maja«.

86. Dr. E. BESEDNJAK

Časopisna izjava v obrambo dobrega imena slovenskega ljudstva je laške nacionaliste razhudila, toda Martinacci je ravnal pravilno tudi kot Italijan, zakaj s svojim dejanjem ni samo vzpostavil resnice, temveč obenem koristil ugledu svoje domovine. Če bi bili vsi oblastniki enaki Martinacciju, bi se bili odnosi med državo in našo manjšino povsem drugače razvili, kot so se v poznejših letih.

»SMRT SEDEJU«

V glavnem mestu Gorici so se fašisti vrgli predvsem na svoje italijanske nasprotnike ter se z njimi na ulicah tudi pretepali. Na piki so imeli zlasti republikance, socialiste in komuniste, medtem ko so očitne pripadnike Jugoslovanske narodne stranke v mestu puščali v glavnem na miru, ker so vedeli, da na svojo stran pritegnejo lahko samo Italijane in ne zavednih Slovencev.

V slovenski okolici so se zadovoljevali z drugimi sredstvi. Tako so v Štandrežu ondotelega župana Erjavca, ki je bil po zadnji vojni ravnatelj Kmečke banke v Gorici, skušali pregovoriti, naj svetuje štandreškemu kmetom, da se **vzdrže volitev in 15. maja ostanejo doma**. Uspeh pa je bil nič, zakaj Erjavec je bil odločen mož in je zahtevo kratkoma odklonil.

Fašisti so nato poskrbeli, da je oblastvo Erjavca kot župana odstavilo, kar je imelo prav nezaželeno posledico: glasovi, oddani 15. maja za našo kandidatno listo, so se le povečali.

Tudi goriškim italijanskim meščanom fašisti niso bili kdovekaj priljubljeni. Od 5.000 volilnih upravičencev jih je šlo le nekaj nad 3.000 glasovat. Svoj srd zoper Slovence so pa razodeli tudi na ta način, da so pomazali nadškofijsko palačo z napisi: »A morte Sedey« — (Na smrt s Sedejem).

Pokojni škof dr. Franc Sedej se zavoljo te grožnje ni prav nič razburjal. Napise je pustil nedotaknjene, kjer so bili, do njegove smrti leta 1931. Tam so stali tudi cel čas njegovega naslednika Margottija in skozi vso drugo svetovno vojno do današnjih dni. Sedaj se škofija preureja, toda bistrovidno oko lahko še zmerom lahko opazi sicer z muko na pročelju velike črke A MORTE SEDEY.

Starejši rod pa ve natančno, kje jih more še razbrati. Skozi desetletja je sramotilen napis stal tam kot nekako zrcalo, v katerem so domači fašisti lahko občudovali odsev svoje kulture.

SLEPARIJE VOLILNIH KOMISARJEV

Nasilstev, kot smo jih doživljali v Istri in tržaški okolici, je bilo, kot sem rekel, na Goriškem in Notranjskem zelo malo, pač so se ponekod dogajale očitne goljufije, ki so ravno tako razburjale in zastrupljale slovensko javnost.

Tako je volilna komisija v Postojni na nezasiščen način po načrtu zavlačevala glasovanje. Številni naši ljudje, ki so prišli pred volišče že ob 7. uri zjutraj, so zaman čakali pred poslopjem **kar do 10. ure zvečer**, ko je komisija glasovanje **uradno zaključila** ter s tem oropala ljudi njihove volilne pravice.

Nad 200 domačinov je moralo oditi, ne da bi bilo volilo. Ogorčenje prebivalstva je bilo nepopisno, zakaj na Postojnskem se ni bilo še nikoli primerilo, da bi predstavniki oblasti tako nesramno in brezvestno vlekli za nos in se norčevali iz državljanov.

GIOVANNI CASTELLIZ IZ GORICE

Huda nevolja se je zavoljo slične goljufije polastila tudi Slovencev v Križu — Cesti na Vipavskem. Predsednik tamkajšnje komisije je bil neki Giovanni Castelliz (Kastelic) iz Gorice, ki je oropal našo kandidatno listo za 180 glasov. Mož se je poslužil naslednje zvižaje: pri štetju glasov je izjavil, da je prisiljen te glasovnice zavreči kot neveljavne, češ da žigi na ovitkih niso dovolj jasni.

To je poštenjak storil, čeprav so prejšnji dan bili ovitki pečateni pred **njegovimi očmi** in dasi tedaj ni žigom najmanj ugovarjal. Tudi zanj so pač bili pravilni in veljavni. To pa ni na Castelliza prav nič vplivalo; sklenil je 180 glasov uničiti in njegova je obveljala.

Ko se je stvar zvedela po Vipavskem, so bili seve Slovenci zelo hudi. Castelliz si je domišljal, da je ravnal kot italijanski domoljub, v resnici je pa državi samo škodil, ker je povečal v našem ljudstvu le nezaupanje do Italije in mržnjo do njenih predstavnikov v naših krajih.

»POGUBEN PORAZ«

S 180 glasovi, ki jih je Castelliz sleparsko odtrgal Slovincem, ni mogel poleg tega niti za las spremeniti političnega položaja, nastalega po 15. maju na Goriškem.

Volitve so prinesle Slovincem velikansko zmago, katera je bila vsem vidna ter je naredila precejšen vtis tudi v inozemstvu: od 57.717 slovenskih, italijanskih in furlanskih volilnih upravičencev je glasovalo za našo stranko 34.639, za komuniste 10.111, za tako zvani Italijanski narodni blok, ki so ga vodili fašisti, pa le 4.743 oseb.

Te številke so naredile tolik vtis na italijanske nacionaliste, da je tržaški Il Piccolo izid volitev na Goriškem označil za »poguben poraz«, katerega da so krivi gospodje okoli Ital. narodnega bloka, ker niso znali voditi borbe proti Slovincem dovolj »energično«.

List je vrgel v svet celo vest, da bo vlada morda volitve razveljavila, in sicer zavoljo »nepravilnosti«, ki so jih med volilnim bojem zagrešili **Slovenci**, v prvi vrsti pa njihovi župani! Dokazov in dejstev Piccolo seveda ni navedel. (Nadaljevanje)

Kot smo se še isti večer prepričali, pa je bilo rovov več; razširjali so se v obliki pahljače od vhodov, ki so ležali blizu skupaj, pod pobočje hriba. Med seboj so bili povezani s krajšimi prečnimi rovi.

Od tovarišev, ki so že prej delali v rovih, smo zvedeli, da bodo ti služili za podzemeljske tovarne raketnih izdelkov V1 in V2, s katerimi so začeli Nemci obstreljevati Anglijo in s katerimi so tudi upali dobiti vojno, misleč da bodo nagnali zahodnim zaveznikom tak strah v kosti, da bodo rajši odnehali. Zamisel, da bi zgradili take tovarne v strmo obrežje Bodenskega jezera, ni bila slaba. Pred bombardiranjem bi bile te tovarne popolnoma varne, saj bi nobena bomba ne mogla predreti desetine metrov debele plasti zemlje, skal in okamenelega peščenjaka. Šlo je le za to, če jih bodo mogli Nemci pravočasno zgraditi in pograti proizvodnjo v njih, ki bi naj prispevala k temu, da bi se nagnila zmaga na njihovo stran, ali pa jih bodo prehiteli zavezniki. Prav zato so nacisti z mrzlično naglico tirali kopanje rovov naprej. Glavno delovno silo pa smo predstavljali interniranci. Takoj nam je bilo jasno, koliko je ura. Tu je imelo za hitlerjanca človeško življenje najmanjšo vrednost. Glavno je bilo, da je šlo delo hitro naprej. Internirance je treba izkoristiti do zadnjega utrinka energije. In to se je tudi dogajalo. Izčrpani, prosojno blede obrazi naših tovarišev, ki so imeli smolo, da so bili dodeljeni k temu delu že kak mesec pred nami, so nam povedali dovolj. Bili so že nevarno blizu popolne izčrpanosti.

Trdno sem bil odločen sabotirati, kolikor bo največ mogoče, a nisem si mogel predstavljati, kako bo to mogoče ob priga-

Tekma s smrtjo 10.

E. Z.

njanju, ki smo ga takoj občutili, kakor hitro smo stopili v rov. O tem nismo govorili, a mislim, da smo občutili vsi enako, vsaj tisti, ki smo bili še zmožni razsodnega razmišljanja in nas dotedanje trpljenje ni čisto otopelo. Med nami so bili namreč tudi taki. Sabotiranje v Wildparkkomandi v Dachau ni imelo skoro nikakega pomena v primeri s tem, če se nam tu posreči zavleči gradnjo tovarn, ki so lahko odločilnega pomena za usodo vojne in Evrope. Bil sem sicer trdno prepričan, da bo prišel prej konec vojne, kot bo prišel iz njih prvi raketni izstrel, in celo prej, kot bodo rovi pripravljeni, da v njih namestijo stroje, vendar pa besne nacistične odločnosti, da se rešijo in vsaj kar najbolj zavlečejo vojno, ni bilo podcenjevati. Bomo videli, sem si rekel. Sabotirajmo, kolikor moremo, a glejmo tudi, da živi dočakamo konec, ki mora biti blizu.

Cim dalje smo prodirali v rove, tem huje smo občutili ostuden, oster vonj dima, ki se je vlekel po njih. Bil je dim eksplozij, s katerimi so civilni delavci razstreljevali steno v dnu rova. Ko smo se približali po desetminutni hoji koncu rova, smo komaj še lovili zrak. Oči so se nam solzile in v ustih smo imeli ogaben okus po dimu, da nam je šlo na bruhanje. Luči so blele kot v gosti megli.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Po odločilni zmagi v Atenah

Ljubitelji nogometa v Jugoslaviji še vedno mnogo razpravljajo o veliki zmagi, ki jo je jugoslovansko državno moštvo doseglo v Atenah, kjer je porazilo Grčijo z izidom 5:0. Nič čudnega ni, če je ta dogodek še zmeraj v središču pozornosti, saj je bilo od te tekme odvisno, ali pojdejo na olimpiado v Rim jugoslovanski nogometaši ali Izraelci. Na olimpijskih igrah je jugoslovansko moštvo bilo poleg tega vselej eno najboljših, saj je doslej osvojilo kar tri srebrne kolajne, tako da se le malokateri enajstorica lahko ponaša s takimi uspehi.

Z zmago v Atenah je Jugoslavija obenem spet dobila ugled v mednarodni športni javnosti, katerega je bila delno zgubila, potem ko je bila na domačem igrišču premagana od Izraela (1:2).

Po omenjeni tekmi je lestvica za vstop na olimpijske igre naslednja: 1. Jugoslavija 5 točk (12:4); 2. Izrael 5 točk (7:6); 3. Grčija 2 točki (3:12).

JESENICE — BOR 9:0

Na stadionu Prvi maj je bilo v ponedeljek zanimivo tekmovalje v namiznem srečanju. Slovensko športno društvo Bor iz Trsta je namreč pripravilo prijateljsko srečanje z moštvom železarne na Jesenicah. Od Tržačanov so nastopili: Grbec, Merlak in Tomšič, za Jesenice pa Kavčič, Šmid in Bogataj.

Tekmovalje se je zaključilo z odločno zmago gostov, kar je bilo sicer pričakovati, čeprav smo mislili, da se bodo naši igralci učinkoviteje branili. Poraz pa ne sme Tržačanom vzeti poguma, temveč jih še bolj vzpodbuditi k vztrajnemu in vestnemu vežbanju.

Izidi so naslednji: Kavčič - Grbec 21:17, 21:16; Šmid - Merlak 21:12, 21:10; Bogataj - Tomšič 21:10, 21:12; Kavčič - Merlak 21:11, 21:17; Bogataj - Grbec 21:9, 21:7; Šmid - Tomšič 21:18, 21:12; Bogataj - Merlak 21:13, 21:13; Kavčič - Tomšič 21:16, 21:15; Šmid - Grbec 21:6, 21:17.

Dva dni pred odkritjem spominske plošče pokojnemu buditelju Kreku v St. Janžu so se zbrali predstavniki vseh slovenskih strank na ljubljanskem županstvu in 16. avgusta 1918 proglasili ustanovitev Narodnega sveta za vse slovenske in hrvatske pokrajine v avstrijskih kronovinah. Na shodu so govorili za skupni nastop in obrambo svojih pravic tudi odposlanci tržaškega političnega društva Edinosti, Gospodarsko-političnega društva za Istro, koroški Slovenci in Dalmatinci. Od goriških Slovencev so prišli na skupni slovenski politični zbor Fornazarič, Fran Dominko in sedanji škof dr. Srebrnič.

Prva točka programa je zahtevala: zedinjenje jugoslovanskih narodov v samostojno državo.

Na spominskih svečanostih ob Krekovem grobu se je narodna zavest dvignila do neba. Nič je ni moglo več ustaviti! Vlada si ni upala nastopiti. Deželni predsednik grof Attems je celo hodil pozdravljat na ljubljanski kolodvor slovanske zastopnike in jim zatrjevat, da so policijski in vojaški kordoni postavljeni le zato, da ne bi kdo motil in zlorabil slovenske manifestacije.

V resnici je pa oblastnike prevzemal strah, ker so na frontah nemški oficirji izvrševali nezaslišane zločine.

Naj omenim samo enega izmed tisoč primerov. Pri umiku čez Piavo je stotnik Wolfgang ukazal četovodji Erhartiču, da mora s skupino desetih mož iti nazaj in kriti umik. Slovenski podčastnik je izbral v oddelek tudi družinskega očeta desetnika

Jugoslavija je proti Izraelu nastopila v naslednji postavi: Soškič; Durković, Jusufi; Kozlina, Miladinović, Perušić; Takac, Mujić, Kovačević, Kostić in Cebinac. Proti Grčiji pa so igrali tile: Soškič; Durković, Jusufi; Zanetić, Miladinović, Perušić; Takac, Mujić, Knez, Galić in Kostić.

Nogomet v Italiji

Cim bolj se bliža konec tekem za državno prvenstvo prve lige, tem bolj se krepi zanimanje za boj, ki ga enajstorice na dnu lestvice bijejo za obstanek v prvi ligi. Na vrhu lestvice pa se zdi, da je že vse odločeno: Juventus ima namreč kar 7 točk razlike od Fiorentine, ki je druga na lestvici in je zadnjo nedeljo morala v Padovi položiti orožje (0:1). Na tretjem mestu je trenutno Milan, katerega je v nedeljo porazila vigrana Sampdoria z rezultatom 1:2.

Furlansko moštvo Udinese se ne nahaja še v nevarnem položaju, čeprav je v nedeljo bilo v Torinu tesno poraženo (3:4). Povsem odpovedala pa je Genoa, ki je v zadnji tekmi prepustila Alessandriji kar obe točki. Bari se je na domačem igrišču krčevito branil proti Napoliju ter dosegel neodločen izid, ki je povsem pravičen in zaslužen (1:1). Atalanta pa je zadnje čase začela popuščati, tako da jo je Palermo v nedeljo z lahkoto premagal.

Lestvica: 1. Juventus 48, 2. Fiorentina 41, 3. Milan 38, 4. Padova 34, 5. Spal in Inter 32, 7. Roma, Bologna in Sampdoria 30, 10. Atalanta 27, 11. Lanerossi 26, 12. Udinese, 13. Bari in Lazio 24, 15. Napoli in Palermo 22, 17. Alessandria 21 in 18. Genoa 16.

V B ligi se bje oster boj za prvo mesto med enajstoricama Torina in Lecca. Obema pa se skušata upirati Catania in Tristina in upata, da bo prvima ekipama kdaj le spodrsnilo, s čimer bi jima bila dana možnost za vstop v prvo ligo. Tristina je zadnjo nedeljo porazila na domačem igrišču moštvo Cagliari z izidom 1:0, Torino pa je za-

igral neodločeno (0:0) z Marzottom. Lecco je v Mantovi premagal enajstorico OZO (2:1), Catania in Modena pa sta se razšli neodločeno (1:1).

DUVILLARD IN HECHERJEVA
NAJBOLJŠA SMUCARJA

Strokovnjaki so tudi letos sestavili lestvico najboljših smučarjev. Pri razvrstitvi najboljših alpskih tekmovalcev so upoštevali šest najpomembnejših prireditev. Ta so bila: Lauberhorn v Švici, Hahnenkamm v Kitzbühlu, Sestriere v Italiji, Zlati pokal in olimpijske igre v ZDA. Po teh tekmovaljih sta Duvillardu pripadli dve prvi mesti v smuku in alpski kombinaciji. Zanimivo pa je, da so letošnji olimpijski zmagovalci slabo ocenjeni. Ugotoviti je treba tudi, da Toni Sailer nima še enakovrednega naslednika, saj ni še smučarja, ki bi tako odločno zmagoval v alpskih disciplinah.

Letošnja lestvica najboljših smučarjev — Moški smuk: Duvillard (Francija) 51, Forrer (Švica); slalom: Leitner (Avstrija) 57, Stiegler (Avstrija) 47, L. Leitner (Nemčija) 43; veleslalom: Stiegler (Avstrija) 47, Bonlieu (Francija) 35; Staub (Švica) 29 (tudi olimpijski zmagovalci); kombinacija: Duvillard (Francija) 60, Stiegler (Avstrija) 45, L. Leitner (Nemčija) 39.

Ženske smuk: Hecher (Avstrija) 60, Biebl (Nemčija) 51 (tudi olimpijska zmagovalka), Riva (Italija) 47; slalom: Jahn (Avstrija) 50, Snite (ZDA) 44, Hecher (Avstrija) 41; veleslalom: Leduc (Francija) 43, Pitou (ZDA) 40, Ruegg (Švica) 39 (tudi olimpijska zmagovalka); kombinacija: Hecher (Avstrija) 43, Frandl (Avstrija) 37.

Od športa do športa

Na 2. evropskem prvenstvu v namiznem tenisu so največ zmag dosegli Madžari, in sicer tako v ekipnem tekmovalju (moški in ženske) kot med posamezniki (Berczik in Koczianova). Tekme so bile v Zagrebu. Francoz L. Bobet je zmagal v etapni dirki za Veliko nagrado narodov, ki se je zaključila prejšnji teden v Rimu.

Za najboljšega boksarja meseca so proglasili Po-neja Kingpetcha iz Tajlandije. Postal je namreč svetovni prvak v mušji kategoriji.

129

RADO BEDNARIK

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

Tušarja, doma s Tolminskega. Mož, ki je bil bolehen, je prosil, naj mu prizanesajo, ker je povelje pomenilo iti v smrt. Stotnik je ves razkačen ukazal, naj desetnika na mestu ustrelje. Vsi častniki bataljona so Wolfganga prosili, naj prizanesi družinske-mu očetu, ki je že šestindvajset mesecev nepretrgano na fronti in ki je bil že dvakrat odlikovan. Oholi nemški stotnik je pa ukazal nesrečnežu zavezati oči in da mora poklekniti ob jarku. Obupano je Tušar dvignil roke in prosil: »Gospod stotnik, gospod stotnik...« Preden je končal, ga je zverina sam ustrelil. Šele čez dve uri je ustreljeni zapuščen in v groznih mukah umrl. Stotnik Wolfgang je prišel pred sodišče, a je bil oproščen in celo s pohvalo.

Take vesti so prihajale z bojišč v domovino, ki je vstajala iz krvi svojih sinov.

Fronta se ruši

Brezdušna sila ni več mogla zaustaviti plaz, grmečega nad monarhijo in cesarjem, ki si ni mogel več pomagati. Sredi septembra je avstrijski glavni stan poročal, da je sovražnik začel novo ofenzivo in da moramo biti pripravljeni na daljše in težje boje.

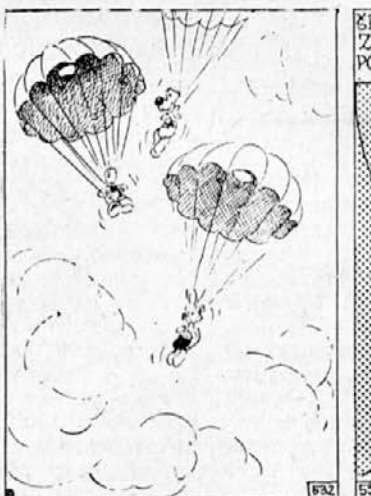
Bolj zmerni dunajski politiki so na cesarjevo pobudo antanti poslali preko ministra Buriana posebno ponudbo Avstro-Ogrske za ločen mir.

Seveda je predlog skušal ohraniti nedotaknjene avstrijske dežele, krono in prevlado nemštva. V imenu antante je odgovoril Lansing, minister Združenih držav, da ne more priti do miru, ako monarhija ne ugotovi vsem težnjam svojih narodov za popolno samostojnost. Odločiti je zopet moral boj na življenje in smrt. Najhuje je grmelo na italijanski fronti, kjer so se avstrijske čete umikale proti Codroipu in stari avstrijski meji.

Kot blisk z jasnega je 26. septembra udarila novica, da se je bolgarska fronta zrušila in da je zaprosila Bolgarija za brezpogojen mir. Še isti dan je načelnik avstrijskega štaba javil na Dunaj: na italijanski fronti nobenih posebnih dogodkov. V resnici pa je utrujeno vojaštvo metalo puške od sebe in se v neredu umikalo. Češki in slovenski polki so se uprli. Fronta je postala mešanica vseh mogočih oddelkov, ki so topo čakali, kaj bo jutri.

(Dalje)

44

Za
našen
a
i
m
l
a
i
š
eG
u
s
a
r
j
i

Iz Gorice

POROKA

Predpreteklo soboto sta se v Ljubljani poročila gđc. Iva Premrou in prof. Jože Kovač iz Ajdovščine. Nevesta je bila več let vzgojiteljica v Dijskem domu v Gorici in se udeleževala zlasti pri SPD.

Novoporočencema želimo obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v novem življenju.

Iz Trsta

DELOVANJE KMEČKE BOLNIŠKE BLAGAJNE

Od ravnatelja Kmečke bolniške blagajne smo prejeli dopis o dosedanjem delovanju ustanove. Iz njega izhaja, da je v blagajno sedaj vpisanih 3823 oseb. V prvem tromesečju tega leta je blagajna plačala 1336 splošnih zdravniških pregledov in posredovala, da je bilo 638 oseb pregledanih od zdravnikov-specialistov, 75 zavarovancev pa je bilo sprejetih v bolnišnico.

Blagajna je bila ustanovljena junija lanskega leta, poslovanje pa je začela v začetku oktobra. Do konca lanskega leta so njeni stroški znašali 6 milijonov 175 tisoč, medtem ko predvidevajo, da bodo prispevki kmetovalcev letos znašali skupno nekaj nad 5 milijonov, kar pomeni, da bo imela blagaj-

na občuten primanjkljaj. Stroške je doslej poravnala Vsedržavna zveza kmečkih bolniških blagajn. Ravnatelj izraža upanje, da bo zveza tudi v bodočnosti omogočila redno poslovanje tržaške blagajne. Če bi namreč njena pomoč izostala ali bila okrnjena, bi posamezni zavarovanci ne plačevali več samo 1500 lir letnega prispevka kot doslej, temveč bi se ta vsota morala znatno dvigniti.

OBVESTILO DVOLASTNIKOM

Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov obveščata dvolastnike, ki nameravajo v letu 1960-61 sekati drva na jugoslovanskem ozemlju, da morajo do 31. maja vložiti prošnjo. Kdor ta rok zamudi, ne more sekati drv.

Za vsa potrebna pojasnila naj se prizadeti oglašijo v prostorih Zveze malih posestnikov in Kmečke zveze v Trstu, ul. Geppa 9, in sicer vsak delavnik od 8.30 do 11. in od 15. do 18. ure.

SOLSKO OBVESTILO

Ravnateljstvo slovenske višje realne gimnazije v Trstu sporoča, da je treba vložiti prošnje za vstopne in sprejemne izpizpe za klasični licej do vključno 18. maja t. l. Pojasnila daje tajništvo v ulici Lazzaretto vecchio 9/II. vsako dopoldne od 10. do 12. ure.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 8. maja, nedelja: Miha
- 9. maja, ponedeljek: Gregor
- 10. maja, torek: Izidor
- 11. maja, sredo: Filip in Jakob
- 12. maja, četrtek: Pankracij
- 13. maja, petek: Servacij
- 14. maja, sobota: Bonifacij

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V petek, 6. maja, ob 20.30 na Kontovelu, v nedeljo, 8. maja, ob 15.30 v prosvetni dvorani A. Sirk v Sv. Kržu

Bratko Kreft

BALADA O POROČNIKU IN MARJUTKI

V nedeljo, 8. maja, ob 17. uri v dvorani na stadionu Prvi maj, Vrdelska cesta 7

V. JAVNA PRODUKCIJA BALETNE SOLE

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477